

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΝΟΣΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ:

Ανάλυση γονιδιακών πολυμορφισμών

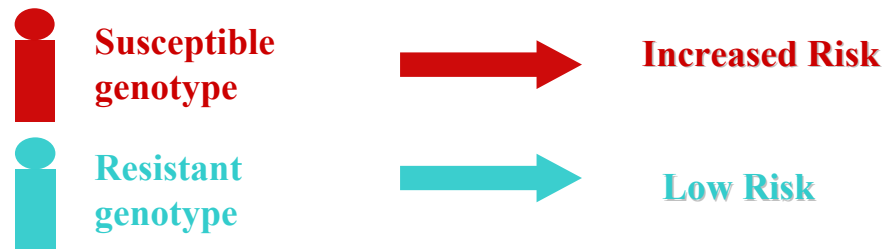
Σταυροπούλου Χρύσα, PhD

Εργαστήριο Υγειοφυσικής & Περιβαλλοντικής Υγείας
Ινστιτούτο Πυρηνικής Τεχνολογίας & Ακτινοπροστασίας
ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»

Γενετική προδιάθεση:

- ❖ Πώς το γενετικό υλικό (γονότυπος) επηρεάζει ή διαφοροποιεί την πιθανότητα εμφάνισης μίας νόσου στα άτομα ενός πληθυσμού

Όμοιοι κατά το 99,9% του γενετικού μας υλικού

Γενετική ποικιλομορφία:

- ❖ Το 0,1% του γενετικού μας υλικού

ΓΕΝΕΤΙΚΟΙ ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΣΜΟΙ

Γενετικοί Πολυμορφισμοί:

- ❖ **Αλλαγές** στην αλληλουχία του DNA (πολλαπλά αλληλόμορφα) που εμφανίζονται στο γενικό πληθυσμό με συχνότητα μεγαλύτερη από 1%.

ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΣΜΟΙ

*Αντικατάσταση μίας βάσης στο DNA
(A, T, C, ή G)*
Single Nucleotide Polymorphisms
(SNPs)

Ενθέσεις
Insertions

Ελλείψεις
Deletions

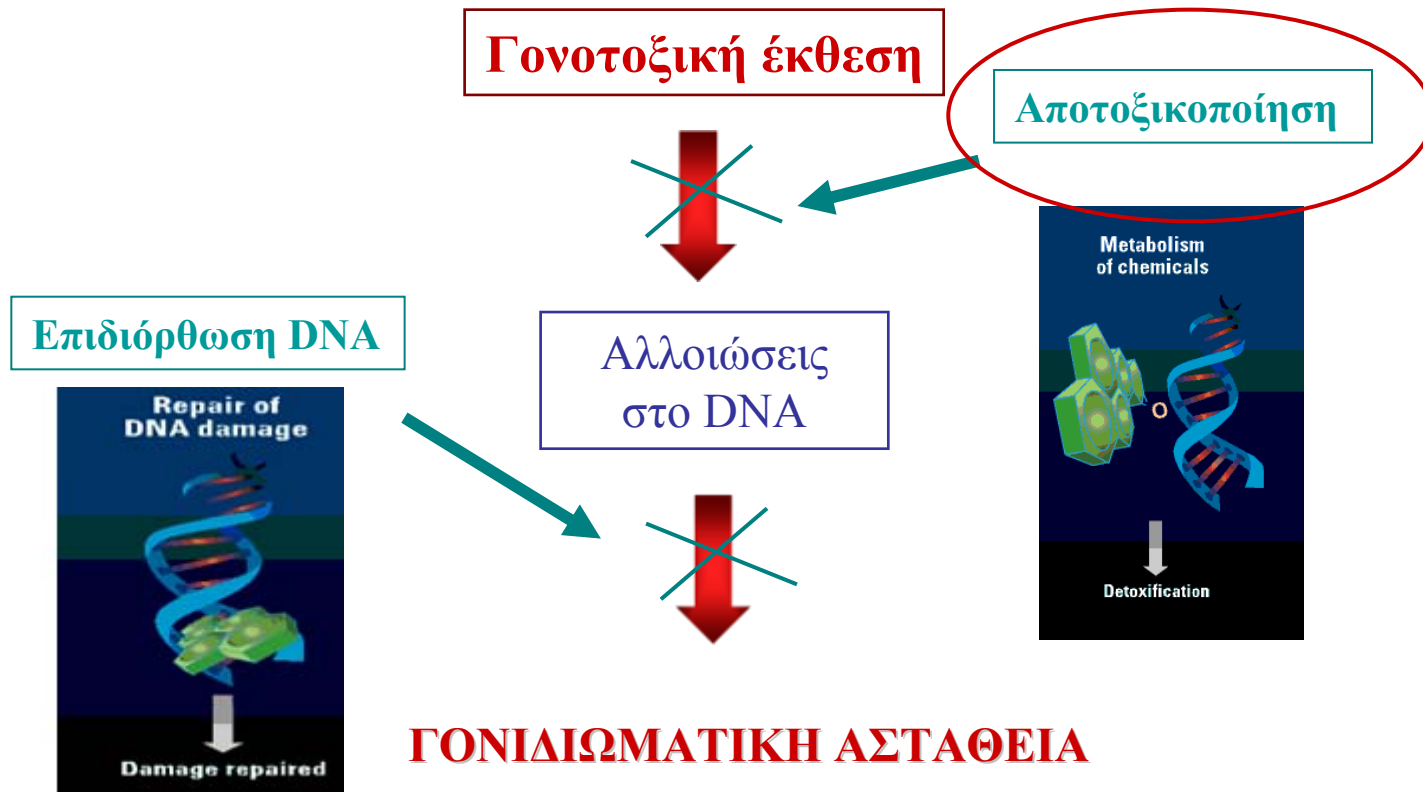
- ❖ Πληθώρα καταγεγραμμένων πολυμορφισμών (~1 SNP/1,250kb, ~2.5 Million SNPs) :

- ❖ Όταν εμπλέκουν περιοχές γονιδίων που κωδικοποιούνται, μπορεί να έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στο άτομο.

Γενετική Προδιάθεση

Η αθροιστική δράση **γονοτοξικών περιβαλλοντικών** εκθέσεων εμπλέκεται στους μηχανισμούς παθογένεσης των «πολυπαραγοντικών» νόσων (π.χ. καρκίνος, νευρολογικές παθήσεις)

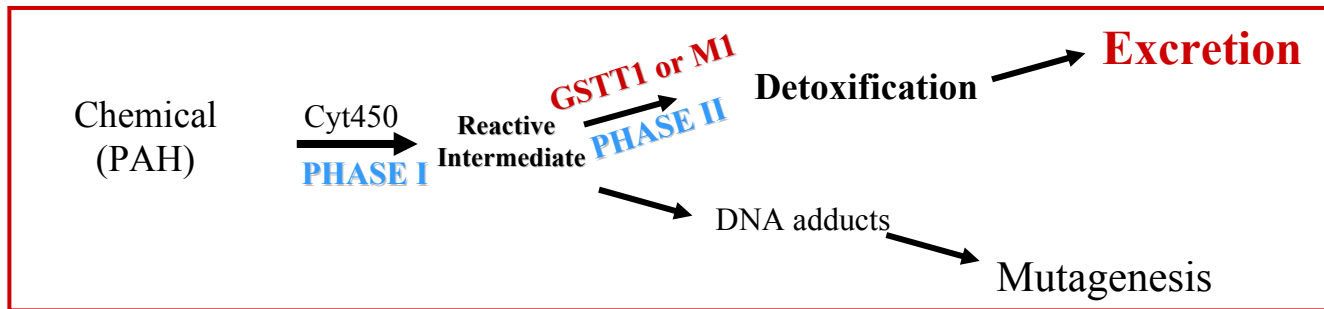
Μηχανισμοί Αποτοξικοποίησης

❖ Επιστρατεύονται ομάδες γονιδίων που κωδικοποιούν «ένζυμα αποτοξικοποίησης»:

Τρανσφεράσες της γλουταθειόνης T1 (GSTT1) και M1 (GSTM1) :

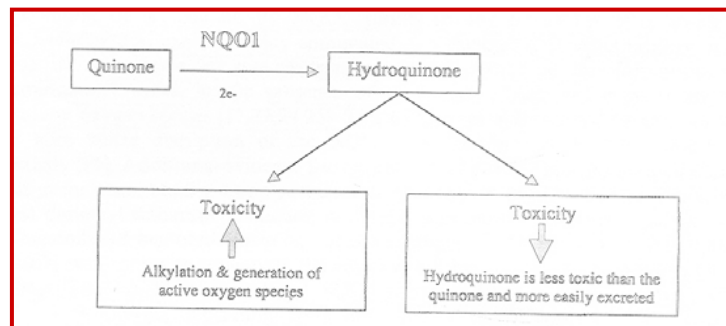
Ένζυμα-κλειδιά» της 2^{ης} φάσης της κυτταρικής αποτοξικοποίησης (detoxification phase II).

Συμμετέχουν στην προστασία των κυττάρων από γονοτοξικούς ενδιάμεσους οξυγονομένους μεταβολίτες.

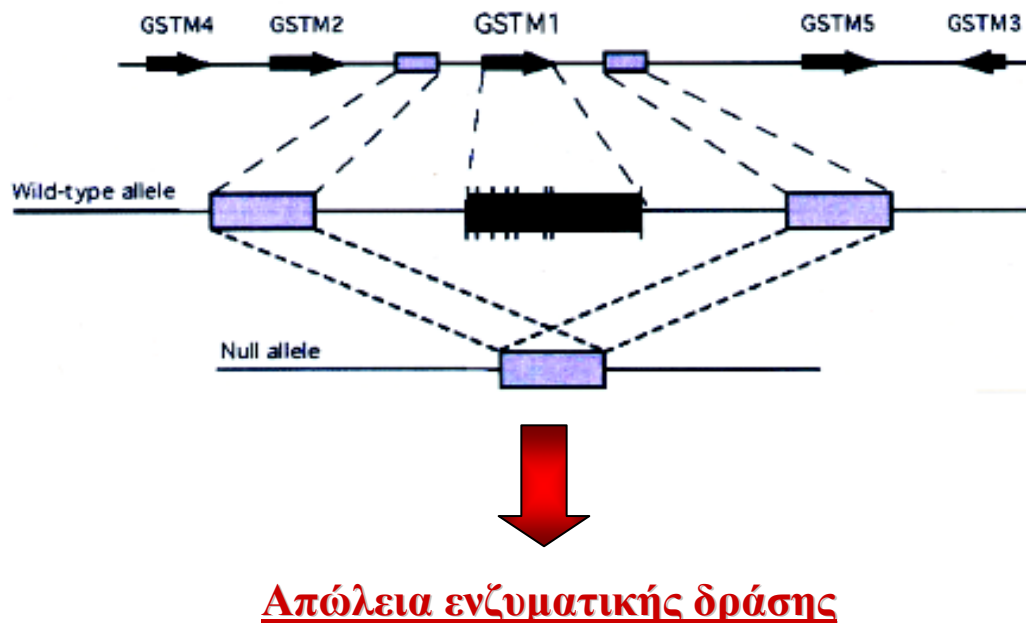
Η οξειδοредουκτάση NAD(P)H-κινόνη (NQO1):

Εμπλέκεται στον μεταβολισμό του βενζολίου και των παραγόντων του (κινόνες, αμίνες, αζωτούχες ενώσεις) μετατρέποντάς τα σε υδροκινόνες που είναι λιγότερο τοξικές και απομακρύνονται ευκολότερα από το κύτταρο.

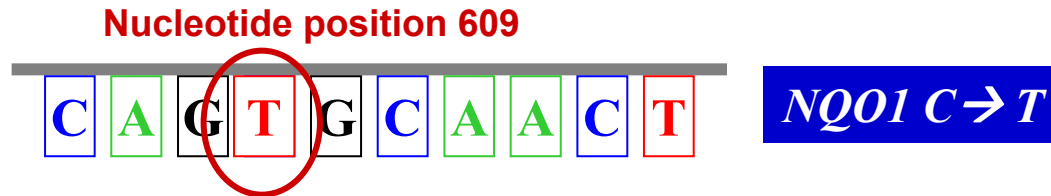
Τα γονίδια GSTT1 και GSTM1

- ❖ Παρουσιάζουν πολυμορφισμό του τύπου **ολικής έλλειψης** (null genotype).

Το γονίδιο NQO1:

- ❖ Παρουσιάζει πολυμορφισμό του τύπου **SNP** (Single Nucleotide Polymorphism)

- ❖ Άτομα **ετερόζυγα (C/T)** παρουσιάζουν μειωμένη ενεργότητα του ενζύμου NQO1 ενώ άτομα που φέρουν τον πολυμορφισμό σε **ομόζυγη κατάσταση (T/T)** παρουσιάζουν ολική απώλεια της δράσης NQO1.

- ❖ Συνέπεια των πολυμορφισμών είναι άτομα του πληθυσμού να διαφέρουν ως προς την **ικανότητά** τους να **μεταβολίσουν** και να **αποβάλλουν** γονοτοξικές ουσίες.

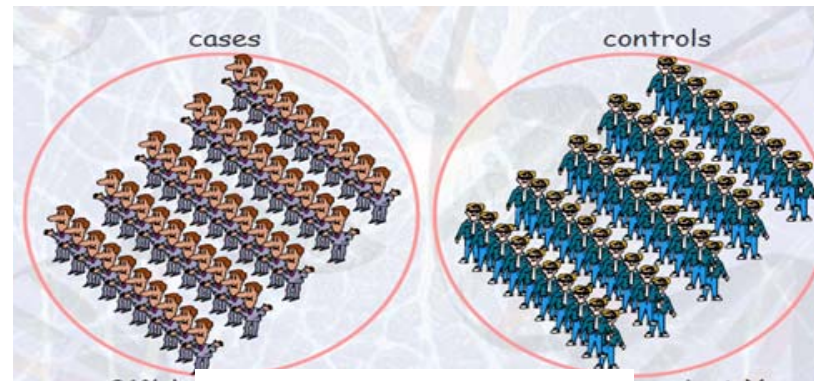
Άτομα «γενετικά προδιαθετημένα» για την εμφάνιση νόσου ;

Γονοτυπικές μελέτες των πολυμορφισμών στα γονίδια GSTT1, GSTM1 και NQO1:

❖ Αιματολογικά νοσήματα → Μυελοδυσπλαστικά Σύνδρομα (ΜΔΣ)

❖ Νευρολογικά νοσήματα → Πολλαπλή Σκλήρυνση (ΠΣ)

➤ Διερεύνηση του ρόλου των πολυμορφισμών στην **προδιάθεση** εμφάνισης στον Ελληνικό πληθυσμό με μελέτες ασθενών – μαρτύρων (Case-Control Studies).

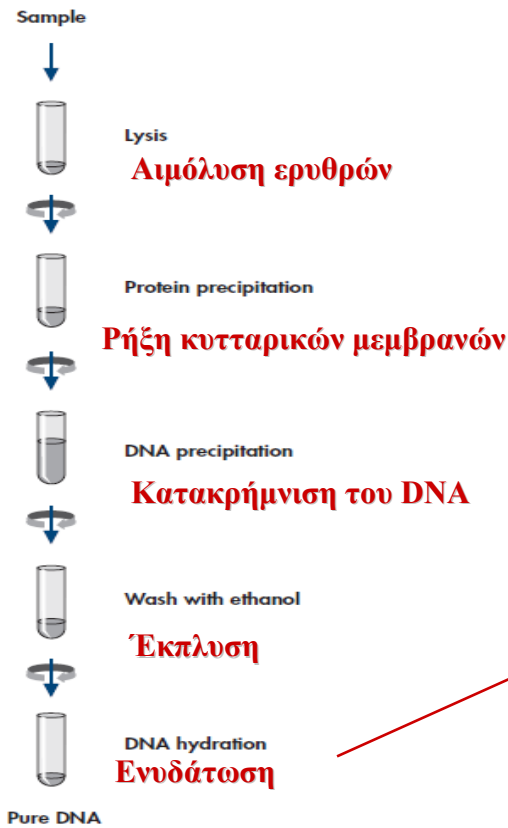
Case-Control Studies

➤ **Συσχετισμός** του γονοτύπου με παραμέτρους όπως τα κλινικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία) και τις κυτταρογενετικές υποομάδες.

Υλικό και Μέθοδοι

❖ Δείγματα μυελού των οστών ασθενών με πρωτοπαθές ΜΔΣ, περιφερικού αίματος ασθενών με ΠΣ και περιφερικού αίματος υγιών δοτών (controls).

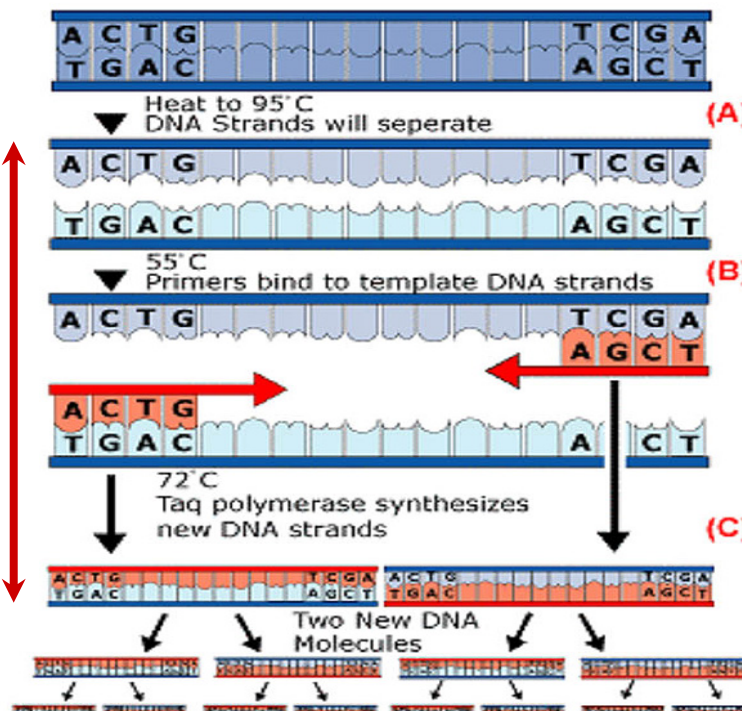
Απομόνωση DNA

Η Αλυσιδωτή Αντίδραση Πολυμεράσης **Polymerase Chain Reaction (PCR)**

- ❖ Επιτρέπει τον πολλαπλασιασμό ενός επιλεγμένου τμήματος DNA.
- ❖ Χρησιμοποιούνται ζεύγη εκκινητών (primers), που έχουν συμπληρωματική αλληλουχία με τα άκρα του DNA-στόχου (primers).

Polymerase Chain Reaction (PCR):

(A) Αποδιάταξη του DNA στόχου (θέρμανση 94-95°C)

(B) Σύνδεση των εκκινητών στα άκρα του DNA-στόχου

(C) Επέκταση των συμπληρωματικών αλυσίδων

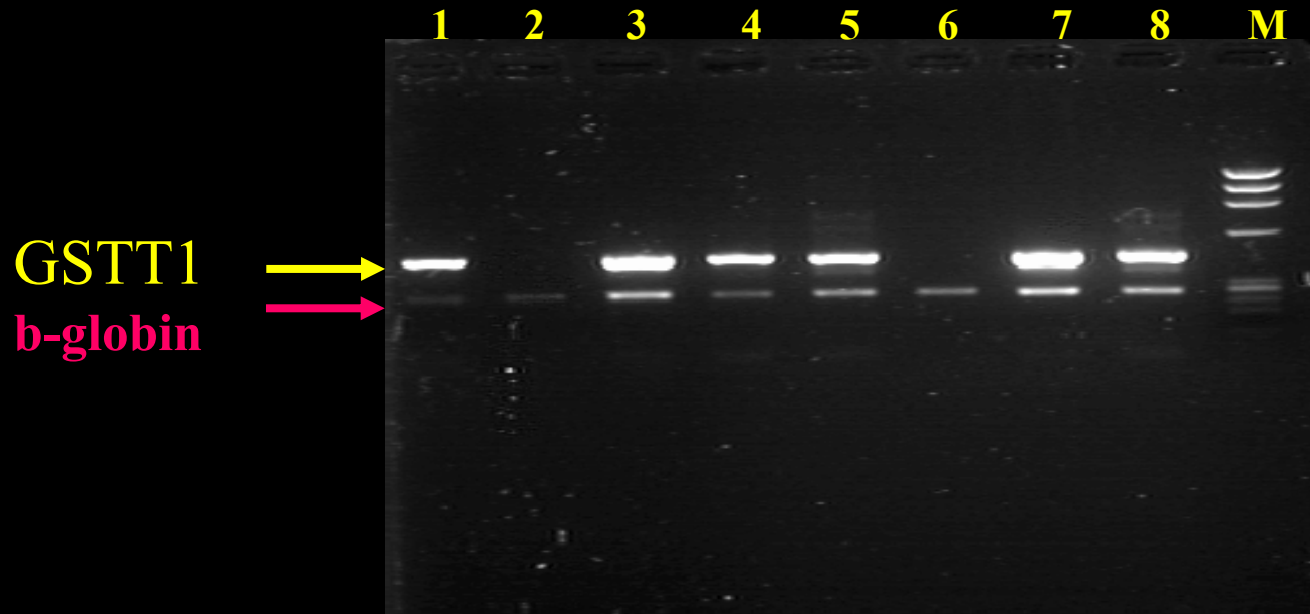
Taq Polymerase:

Πολυμεράση σταθερή σε υψηλές θερμοκρασίες

30-40 κύκλοι

GSTT1

Multiplex PCR (GSTT1+b-globin)

PCR-RFLPs

Restriction Fragment Length Polymorphisms

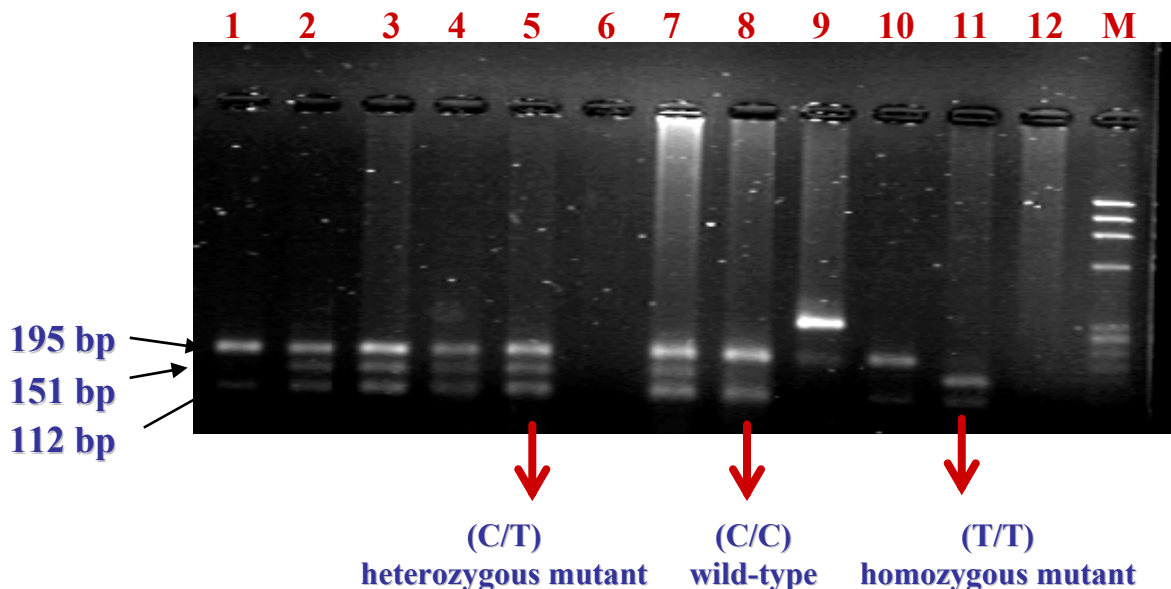
❖ Επιτρέπει την ανάδειξη πολυμορφισμών τύπου **SNPs** (Πολυμορφισμός στο γονίδιο **NQO1**):

1. Η προς μελέτη περιοχή πολλαπλασιάζεται με απλή **PCR**.

2. **Περιοριστική ενδονουκλεάση** **HinfI** (restriction enzyme): το μεταλλαγμένο αλληλόμορφο αποτελεί θέση κοπής, με αποτέλεσμα τη δημιουργία κομματιών (fragments), διαφόρων μεγεθών ανάλογα με την παρουσία ή όχι πολυμορφισμού.

3. Διαχωρισμός των θραυσμάτων ανάλογα με το μέγεθός τους με ηλεκτροφόρηση :

Αποτελέσματα

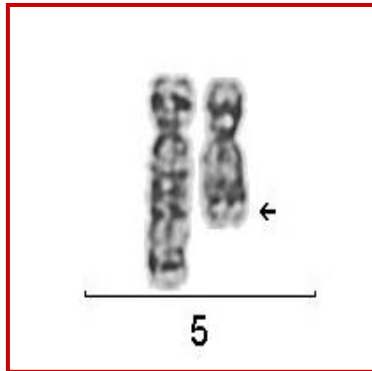

ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΣΜΟΙ **GSTT1, GSTM1** ΚΑΙ **NQO1** ΣΕ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΜΕ ΠΡΩΤΟΠΑΘΕΣ **ΜΥΕΛΟΔΥΣΠΛΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ (ΜΔΣ)**

- ❖ **Μεγαλύτερη** έως σήμερα σειρά ασθενών με πρωτοπαθές ΜΔΣ (n=330) που έχει αναλυθεί γονοτυπικά για τους πολυμορφισμούς των γονιδίων **GSTT1, GSTM1** και **NQO1**.
- ❖ Προσδιορισμός για τον **ελληνικό πληθυσμό** (δείγμα ομοιογενούς εθνογεωγραφικής προέλευσης), της συχνότητας απουσίας των γονιδίων GSTT1 και GSTM1 καθώς και της συχνότητας πολυμορφισμού στο γονίδιο NQO1.

Αποτελέσματα

❖ Σχεδόν **όλοι** οι ασθενείς με έλλειψη **del(5q)** έδειξαν «**θετικό γονότυπο**» για το γονίδιο GSTT1, σε σχέση με τις υπόλοιπες κυτταρογενετικές ομάδες.

del(5)(q13q33)

Table 3. Distribution of GSTT1 null genotype among MDS cases with 5q31/EGR1 deletion, classified in groups of different karyotype complexity

Complexity	No	No with GSTT1 null genotype (%)
Isolated 5q deletion	22	0
5q deletion +1 additional abnormality	4	0
Complex (≥ 3 abnormalities)	21	2 (9.5)
Total	47	2* (4.2)

*Significantly lower when compared to patients with an abnormal karyotype ($n=105$, Table 2) (OR = 6.3; 95% CI, 1.4-2.8; $P = 0.008$). Also significantly lower when compared with normal controls (OR = 4.209; 95% CI, 0.990-17.888; $P = 0.042$).

Stavropoulou et al., Leukemia 2008 Aug;22(8):1643-6

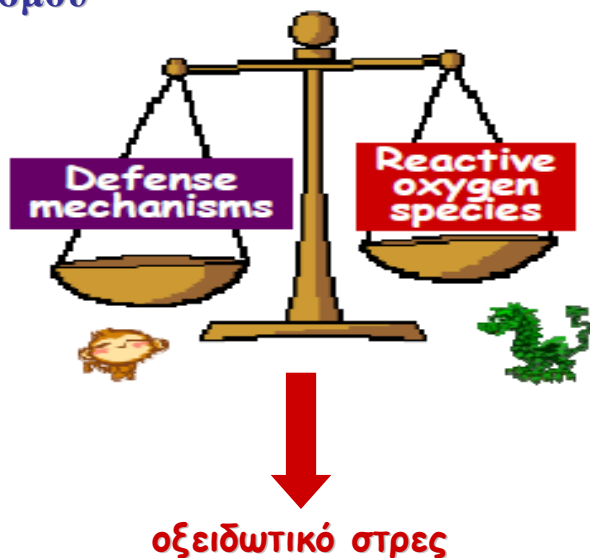
Δημιουργία ενδιάμεσων τοξικών μεταβολιτών;
(π.χ. Μεταβολισμός διχλωρομεθανίου)

❖ Σχέση πολυμορφισμού γονιδίου αποτοξικοποίησης με συγκεκριμένη **κυτταρογενετική ομάδα**.

ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΣΜΟΣ ΓΟΝΙΔΙΩΝ GSTT1, GSTM1 ΚΑΙ NQO1 ΣΕ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΜΕ ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΣΚΛΗΡΥΝΣΗ

(Συνεργασία με την Νευρολογική Κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών «Γ. Γεννηματάς»)

- ❖ Η **πολλαπλή σκλήρυνση** (Π.Σ.): Χρόνια φλεγμονώδης απομυελινωτική νόσος του ΚΝΣ
- ❖ Ποσοστό εμφάνισης της νόσου σε δεδομένο πληθυσμό: **διπλάσιο στις γυναίκες** απ'ότι στους άνδρες.
- ❖ Κυρίαρχο ρόλο στην αιτιολογία της Π.Σ. διαδραματίζει το **οξειδωτικό στρες** που προκαλείται σαν αποτέλεσμα διαταραχής της ισοροπίας μεταξύ των ελευθέρων ριζών και των αντιοξειδωτικών μηχανισμών άμυνας του οργανισμού

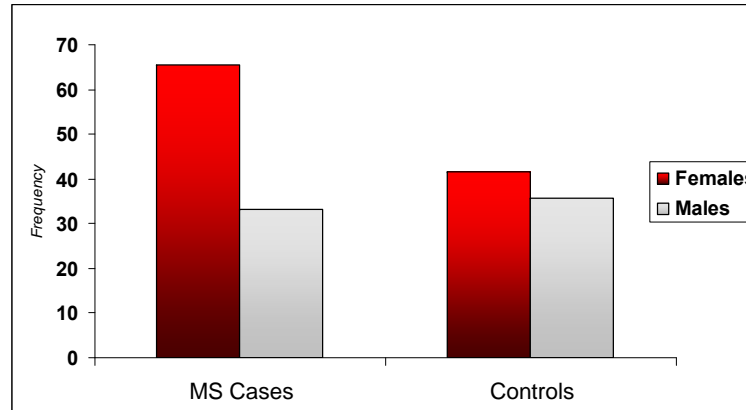

Γονοτυπική ανάλυση Ελλήνων ασθενών με ΠΣ ως προς τους πολυμορφισμούς των γονιδίων **GSTT1**, **GSTM1** και **NQO1** προκειμένου να διερευνηθεί ο **πιθανός τους ρόλος** στην εμφάνιση ΠΣ.

ΠΟΛΥΜΟΡΦΙΣΜΟΙ ΓΟΝΙΔΙΩΝ GSTT1, GSTM1 ΚΑΙ NQO1 ΣΕ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΜΕ ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΣΚΛΗΡΥΝΣΗ

Αποτελέσματα

1. **Αυξημένη συχνότητα** πολυμορφισμού του γονιδίου **GSTM1** σε γυναίκες ασθενείς με ΠΣ, σε σχέση με τους άνδρες ασθενείς ($n=74$, 65.5% vs. 33.3%, $P=0.034$).

(Stavropoulou et al., Eur J Neurol 2007 May; 14(5):572-4)

Πιθανός φυλο-εξαρτώμενος ρόλος του πολυμορφισμού GSTM1 στην εμφάνιση ΠΣ

2. **Αυξημένη συχνότητα** ετεροζυγοτών C/T και ομοζυγοτών T/T για τον πολυμορφισμό **NQO1** σε σχέση με τα controls ($n=100$, 45.1% vs 37% and 7% vs 1.8% αντιστοίχως, $\chi^2=7,786$; $d.f.=2$; $P=0.002$).

Μειωμένη ικανότητα μεταβολισμού γονοτοξικών παραγόντων (π.χ. Βενζόλιο, PAH) αποτελεί παράγοντα επικινδυνότητας για την εμφάνιση ΠΣ.

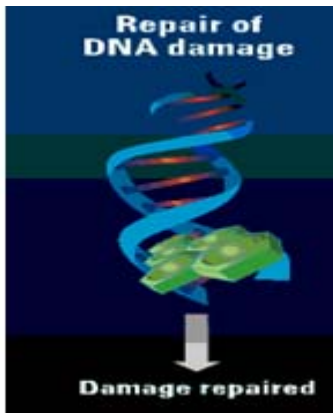

Παθογενετικός ρόλος του πολυμορφισμού NQO1

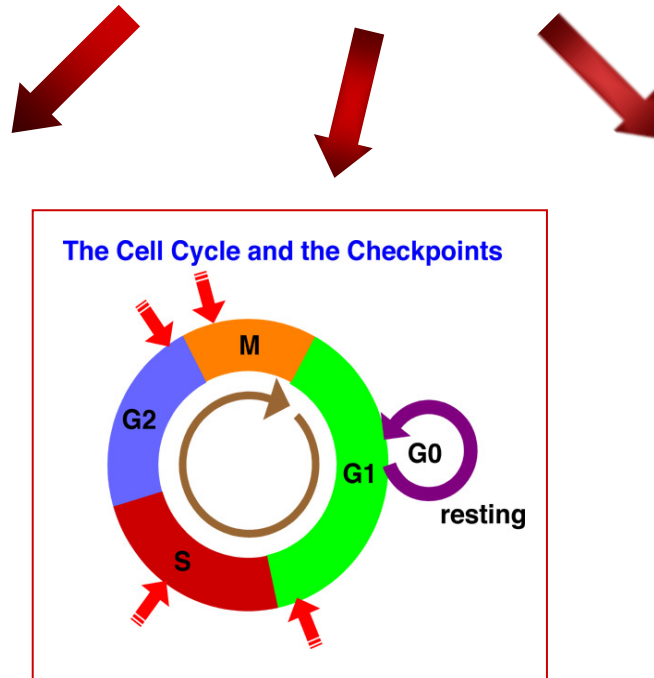

Μελλοντικές Έρευνες

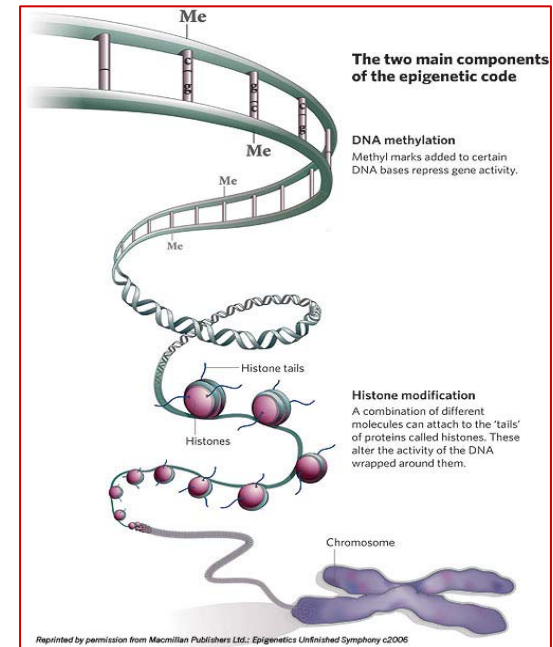
❖ Αφορμή για την δημιουργία τράπεζας γενωμικού DNA ασθενών με ΜΔΣ και ασθενών με ΠΣ:

Επιδιόρθωση DNA

Κυτταρικός Κύκλος

Επιγενετικοί Μηχανισμοί